

راه اندازی رشته تحصیلی امر به معروف و نهی از منکر

نکاتی درباره راه اندازی رشته تحصیلی امر به معروف و نهی از منکر

علی میرزا محمدی

چندی پیش رییس قرارگاه احیای بینش امر به معروف و نهی از منکر اعلام کرد قرار است رشته‌ای در مقاطع ارشد و دکتری به عنوان «رشته امر به معروف و نهی از منکر» راه اندازی و محتوای درسی در این زمینه تولید شود. درباره این اقدام ذکر چند نکته را می‌توان ضروری دانست:

1- در این مورد که امر به معروف و نهی از منکر، یکی از فروع مهم دین اسلام است تردیدی وجود ندارد. همچنین اشاعه این فرهنگ به شرط حصول شرایط آن امری لازم است. اما سوال این است که چه ارتباطی بین راه اندازی رشته تحصیلی «امر به معروف و نهی از منکر» با اشاعه آن در جامعه وجود دارد؟ آیا مشکل این فریضه دینی در دانش‌آفرینی است و به فرض با دانش‌آفرینی در این حوزه، مشکلات و مسائل آن حل خواهد شد؟

2- راه اندازی رشته دانشگاهی مسأله‌ای پیچیده است و متغیرهای زیادی در آن موثر هستند و به صرف سفارش، دستور یا تصمیم نمی‌توان رشته دانشگاهی ایجاد کرد و اگر چنین امری محقق بشود در عمل و اجرا با شکست مواجه شده و به اهداف خود نخواهد رسید. عنصر مهم در تاسیس يك رشته، مسأله دانش‌آفرینی است و دانش‌آفرینی فرآیندی مبتنی بر نوآوری، خلاقیت، تفسیر مجدد دانش قدیمی و ترکیب مجدد داده‌ها با در نظر گرفتن عنصر زمان و نیازسنجی است.

3- تاسیس این رشته در افکار عمومی تداعی‌گر دشواری و غامض بودن مسأله امر به معروف و نهی از منکر است. در معنایی روشن، عامه مردم به مفاهیمی که در کرسی‌های نظریه‌پردازی طرح می‌شود به دیده مسائل دانشگاهی و بالاتر از سطح سواد خود نگاه می‌کنند و تمایل و

توجه چندانی به آنها ندارند. به عبارت دیگر آکادمیک شدن مبحث امر به معروف و نهی از منکر و تخصصی شدن آن، موجب دوری افکار عمومی از مفاهیم آن خواهد شد. این کار با انتقال مبحث امر به معروف و نهی از منکر از گفتمان عامه به گفتمان دانشگاهی، دیواری بر نزدیکی عامه به مفاهیم آن خواهد بود. بر این اساس اشاعه امر به معروف و نهی از منکر به جای آکادمیک شدن با ساده‌سازی مفهومی امکان‌پذیر است و اصولاً مفاهیم این حوزه در احادیث و کتب دینی، برای عامه مردم قابل فهم و درک است.

4- تاسیس این رشته نوعی موازی‌سازی علمی است. با توجه به وجود رشته معارف اسلامی با گرایش‌های مختلف، مبحث امر به معروف و نهی از منکر می‌تواند در ذیل آنها مورد کنکاش نظری و علمی قرار گیرد و نیازی به رشته‌سازی جدید نیست.

5- مشکل دیگر این‌گونه رشته‌ها در حوزه پایان‌نامه، رساله و مقالات علمی-پژوهشی ظاهر می‌شود؛ به این معنا که دامنه و محدوده موضوعی در این‌گونه رشته‌ها به حدی تنگ است که دانشجویان در انتخاب موضوع به مشکل برمی‌خورند. در نتیجه برای آنکه «اصل نامشابه بودن» و عدم تکراری بودن موضوع را رعایت کنند مجبور به بازی با واژگان یا انتخاب موضوعات نامربوط می‌شوند که با نیازهای واقعی در حوزه نظریه یا کاربرد آنها تطابق ندارد. نتیجه آنکه، در بیشتر موارد رعایت اصل نوآوری در این‌گونه پژوهش‌ها صوری است و با تحلیل محتوا به راحتی می‌توان اثبات کرد که بسیاری از مطالب این‌گونه پژوهش‌ها تکراری است و فقط با ادبیاتی متفاوت بیان شده‌اند که نیازی به آن نبوده است.

6- با الهام از اندیشمندان ژاپنی نوناکا، تاکه ایچی و اوموتو (1995) چهار نوع دانش‌آفرینی قابل تصور است: جامعه‌پذیری، ترکیب، بیرونی‌سازی، درونی شدن. راه‌اندازی رشته جدید دانشگاهی در حوزه بیرونی‌سازی است. بر اساس این نوع دانش، افراد می‌توانند یافته‌های دانش خود را درباره موضوعات پیکره‌بندی کنند و با یک رویکرد نوآورانه بر اساس تجارب کسب شده، توسعه بدهند. اما موضوع امر به معروف و نهی از منکر ریشه‌ای عمیق در فرهنگ دینی ما دارد و این پیکره‌بندی موضوعی پیش از این توسط بزرگان دینی انجام شده است. آنچه در این باب می‌تواند مدنظر قرار گیرد، درونی‌سازی و جامعه‌پذیری است که بر اساس آن مفاهیم موجود این مبحث در جامعه پخش شود و افراد آن را درونی کنند و مهارت‌های ضمنی را از تقلید، مشاهده و عمل یاد بگیرند. این مهم از طریق نهادهای تربیتی و رسانه‌ای قابل تحقق است نه کرسی‌های نظریه‌پردازی دانشگاه. بر این اساس راه‌اندازی رشته تحصیلی «امر به معروف و نهی از منکر»

نه تنها با هدف اشاعه این فریضه مطابقت ندارد، بلکه با توجه به مشکلات قابل پیش‌بینی، دانشگاه‌های مربوطه نیز در حوزه اجرایی با مشکلات جدی مواجه خواهند شد.

□□□□□□ 1400 □□□ 28 □□□□□□ □□□□□□□□:□□□□